

بررسی مشکلات فرهنگ‌های لغت دوزبانه فرانسه - فارسی و فارسی - فرانسه در بین دانشجویان ایرانی زبان فرانسه

دکتر حمیدرضا شعیری ©

استاد گروه زبان فرانسه، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس،

تهران، ایران

shairi@modares.ac.ir

سمیرا خدادادی

دانشجوی رشته آموزش زبان فرانسه، مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس،

تهران، ایران

samira.khodadadi@modares.ac.ir

واژه‌های کلیدی: فرهنگ فارسی - فرانسه، فرهنگ فرانسه-فارسی، نقد فرهنگ، دانشجویان ایرانی.

برای سالیان زیادی مدرسان زبان‌های خارجی از جمله فرانسه آموخته و پذیرفته‌اند که باید زبان‌آموزان را به استفاده از فرهنگ‌های یک‌زبانه تشویق کنند تا زبان‌آموزان بیاموزند به جای فکر کردن به زبان مادری به‌طور مستقیم به زبان مقصد فکر کنند و این درحالی است که در بسیاری از موقعیت‌ها زبان‌آموزان نمی‌دانند به دنبال چه لغتی در فرهنگ یک‌زبانه بگردند و اگر بدانند هم تعریف کلمه به زبان خارجی کمک چندانی به آن‌ها نمی‌کند. [تامپسون^۱، ۱۹۸۰: ۱] از طرف دیگر در موقعیت‌هایی مثل ترجمه و گاهی نگارش لازم است از فرهنگ‌های صرفاً دوزبانه استفاده شود؛ در نتیجه استفاده از فرهنگ دوزبانه در یادگیری زبان اجتناب‌ناپذیر است؛ اما مطالعه و بررسی خطاهای زبان‌آموزان در نوشتار و ترجمه که به دلیل مشکلات فرهنگ‌های دوزبانه به وجود آمده‌اند، ما را به این نتیجه می‌رساند که این فرهنگ‌ها مشکلات اساسی دارند و باید شناسایی و برطرف شوند.

^۱. Thompson

حال با توجه به اهمیت فرهنگ‌های دوزبانه در آموزش زبان و ترجمه و نارضایتی دانشجویان و کاربران این فرهنگ‌ها از مشکلات آن‌ها می‌خواهیم بدانیم این مشکلات شامل چه چیزهایی می‌شوند و عوامل ایجاد خطا در درک معنا و ترجمه در فرهنگ‌های دوزبانهٔ فرانسه - فارسی و فارسی - فرانسه در ایران کدامند تا بتوان در آینده با رفع این اشکالات به سمت ایجاد فرهنگ‌های دو زبان فرانسه - فارسی و فارسی - فرانسه کامل و رضایت‌بخش گام برداشت. به‌طور کلی از جمله اشکالاتی که به بسیاری از فرهنگ‌های دوزبانه وارد است، این است که کاربران این فرهنگ‌ها به‌خصوص وقتی با لغات چندمعنایی روبه‌رو هستند، نمی‌توانند معنای مورد نظر را با قطعیت انتخاب کنند [بوغاردز^۱، ۱۹۹۸: ۱۵۱] و جست‌وجو در فرهنگ یک‌زبانه نسبت به جست‌وجوی لغت در فرهنگ دوزبانه شانس بیشتری برای موفقیت دارد. [اکینز و وارانتالا^۲، ۱۹۹۸: ۴۴] بر اساس تحقیقی که الاجمی در سال ۲۰۰۲ در دانشگاه کویت انجام داد، دشواری‌های افراد در جست‌وجوی واژه در فرهنگ‌های دوزبانه شناسایی و دسته‌بندی شدند [الاجمی^۳، ۲۰۰۲: ۱۲۳] و در تحقیقی دیگر که توسط کلایکوا^۴ در سال ۲۰۰۵ انجام شد، ویژگی‌ها و نمونه‌هایی که باید برای هر مدخل در فرهنگ دوزبانه وجود داشته باشد، جمع‌آوری و ارائه شد. [کلایکوا^۴، ۲۰۰۵: ۷۲] حال بر اساس این دو تحقیق مشکلاتی که فرهنگ‌های دوزبانهٔ فرانسه - فارسی و فارسی - فرانسه در ایران دارند، از جنبه‌های نویسه‌نگاری^۵ (اندازه و نوع قلم و چیدمان و نحوهٔ قرارگیری لغات و معناها) و از جنبهٔ محتوای دستوری (اطلاعات دستوری و گرامری، ذکر مثال برای کاربرد لغت، اطلاعات کاربرد لغت، اقسام کلمه، جنسیت اسامی و ذکر اسامی جمع و ... لغات بی‌قاعده) و نیز از جنبه معنایی (مثل ریشه‌شناسی و معنای بخش‌های مختلف کلمه و وجود لغات معنا نشده و وجود معانی ذکر نشده و وجود تصاویر) از دیدگاه دانشجویان زبان فرانسه بررسی و شناسایی شدند. به این منظور بر اساس نتایج دو تحقیق ذکرشده پرسشنامه‌ای شامل ۲۴ سؤال با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای طراحی، بررسی و تأیید شد و در اختیار ۱۸۰ دانشجوی ایرانی زبان فرانسه در دانشگاه‌های ایران شامل دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه اصفهان و دانشگاه الزهرا و دانشگاه تهران قرار گرفت و داده‌های مربوط به آن‌ها جمع‌آوری شد. گفتنی است این دانشجویان در مقاطع دکتری آموزش زبان فرانسه، کارشناسی ارشد ادبیات فرانسه، ترجمه و آموزش زبان فرانسه و نیز کارشناسی زبان و ادبیات فرانسه در دانشگاه‌های مذکور مشغول به تحصیل هستند و همگی برای دروس ترجمه و نگارش خود بارها از این فرهنگ‌های دوزبانه استفاده کرده‌اند. تحلیل آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS ۲۳ انجام گرفت. روایی پرسشنامه طبق نظر خبرگان دانشگاهی بررسی شد و پایایی آن طبق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و برای ۴۷ نمونه ۰/۶۰۱ به دست آمد و در نهایت سؤال ۹ پرسشنامه حذف شد. برای اثبات بررسی وضعیت

^۱. Bogaards

^۲. Atkins, B.T.S & Varantola, K

^۳. Al-ajmi

^۴. Klapicova

^۵. typography

فرهنگ‌های دوزبانه از آزمون T یک نمونه‌ای انجام گرفت و میزان امتیاز فرهنگ‌های لغت در هر مقیاس با مقدار متوسط، یعنی ۳ مقایسه شد و نتایج حاصل شد. نتایج نشان می‌دهند که دانشجویان ایرانی در یافتن معنا با استفاده صرف از فرهنگ‌های دوزبانه با مشکل روبه‌رو هستند، ویژگی‌های فرهنگ‌های دوزبانه فرانسو-فارسی (پارسایار، معاصر، گلستانی ...) با آنچه باید در یک فرهنگ دوزبانه کامل لحاظ شود، منطبق نیستند و به‌خصوص از لحاظ محتوا دچار نقص‌هایی هستند. این فرهنگ‌ها از نظر برخی ویژگی‌های دستوری نظیر تلفظ استاندارد، ذکر اقسام کلمه، جنسیت اسامی، در وضعیت قابل قبولی قرار دارند، از نظر ویژگی‌های نویسه‌نگاری نظیر نوع و اندازه خط و نحوه قرارگیری و چیدمان لغات و معانی، در وضعیت مطلوبی هستند، ولی از نظر سایر ویژگی‌های دستوری نظیر ذکر بافت کاربرد کلمه، ارائه مثال‌هایی برای نشان دادن کاربرد کلمه و ویژگی‌های گرامری و کاربردی آن بسیار ضعیف هستند. از جنبه معنایی نیز، بیان معناهای مختلف و اصطلاحات برای هر کلمه و نیز بیان معنای مشتقات مختلف کلمه و اطلاعات ریشه‌شناسی کمبودهای جدی دارند که باعث ایجاد خطاهای زیادی بین دانشجویان شده است. درباره فرهنگ‌های فارسی-فرانسو (ژیلبرت لازار، پارسایار و...) باید گفت که این فرهنگ‌ها نیز از نظر ویژگی‌های معنایی نظیر تلفظ استاندارد، بیان معناهای مختلف و اصطلاحات و اطلاعات ریشه‌شناسی برای هر کلمه و نیز بیان معنای مشتقات مختلف هر کلمه در وضعیت قابل قبولی قرار دارند، از نظر ویژگی‌های دستوری نظیر ذکر بافت کاربردی کلمه و ارائه مثال‌هایی برای نشان دادن کاربرد کلمه و ویژگی‌های گرامری و کاربردی آن و نیز اقسام کلمه و جنسیت معنی ذکر شده در فرانسو اشکالات عمده‌ای دارند. از نظر ویژگی‌های نویسه‌نگاری مثل اندازه و نوع قلم، این فرهنگ‌ها نیز در وضعیت مناسبی قرار دارند. درنهایت و به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که اشکال عمده فرهنگ‌های فارسی-فرانسو و فرانسو-فارسی که دانشجویان در ایران استفاده می‌کنند، در درجه اول کفایت نداشتن توضیحات محتوایی و گرامری و در درجه دوم کامل نبودن جنبه‌های معنایی آن‌ها نظیر بافت کاربرد کلمات است. پیشنهاد می‌شود با لحاظ کردن این ویژگی‌ها در فرهنگ‌های لغت دوزبانه برای هرچه کامل‌تر کردن این فرهنگ‌ها گام برداریم؛ چراکه هدف از شناسایی مشکلات موجود در فرهنگ‌های دوزبانه فرانسو و فارسی که دانشجویان در ایران استفاده می‌کنند، این است که درنهایت بتوان با اصلاح این مشکلات و تولید فرهنگ‌های لغت کامل‌تر برای اصلاح خطاهایی که در ترجمه بین فرانسو و فارسی صورت می‌گیرد، گام برداشت.

References

منابع

1. Al-Ajmi, Hashan (2002). 'Which microstructural features of bilingual dictionaries affect users' look-up performance?'. *International journal of Lexicography [online]*. 15(2), 119-131.

2. Bogaards, P (1998). 'What type of words do language learners look-up?'. *B.T.S Atkins, Using Dictionaries, Studies of dictionary use by language learners and translators*. Tübingen: Max Niemeyer, 151-157.
3. Atkins, B.T.S & Varantola, K (1998). 'Language learners using dictionaries: the final report on the EURALEX/AILA research project on dictionary use'. *B.T.S Atkins, Using Dictionaries, Studies of dictionary use by language learners and translators*. Tübingen: Max Niemeyer, 21-81.
4. Klapicova, Edita (2005). 'Composition of the entry in a bilingual dictionary'. *Skase Journal of theoretical linguistics* [online]. 2:3, 57-74
5. Thompson, Geoff (1987). 'Using bilingual dictionaries'. *ELT journal*. Oxford University Press, 41.